

Отримано: 9 червня 2025 р.

Прорецензовано: 10 червня 2025 р.

Прийнято до друку: 11 червня 2025 р.

e-mail: olena.ratinska@oa.edu.ua

DOI: <http://doi.org/10.25264/2415-7384-2025-18-144-150>Ратінська О. М. Факторна модель психологічного імунітету до кібербулінгу у дітей молодшого шкільного віку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. № 18. С. 144–150.

УДК: 159.922.7:004.738.5

Ратінська Олена Миколаївна,

викладач,

Національний університет «Острозька академія»

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-3005-3328>

ФАКТОРНА МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО ІМУНІТЕТУ ДО КІБЕРБУЛІНГУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена аналізу багатфакторної емпіричної моделі розвитку психологічного імунітету до кібербулінгу дітей молодшого шкільного віку. Емпірична модель побудована на основі даних опитування 238 дітей молодшого шкільного віку шкіл України. Імперський інструментарій складався: з методики діагностики рівня шкільної тривожності Філіпса; тест Р. Кеттелла (дитячий варіант, адаптований Е. М. Александровською); опитувальника емоційного інтелекту «Емін» в українській адаптації О.Верітової; модифікованої методики діагностики рівня розвитку рефлексивності А.В. Карпова для дітей молодшого шкільного віку, в адаптації Максимова М.В.; тест «Дім-Дерево-Людина» за Р. Беляускайте. Було обрано 32 шкали які дотичні до теоретичної моделі психологічного імунітету. За результатами дослідження встановлено, що емпірична модель є п'ятифакторною, вона має високий рівень структурної валідності, сумарна інформативність емпіричної моделі становить 72% дисперсії. Фактор 1 «Емоційна стійкість» охоплює шкали загальної тривожності, переживання соціального стресу та страхів у соціальних ситуаціях. Фактор 2 «Саморегуляція» містить шкали здатності до регулювання власних емоцій та самоконтролю. Фактор 3 «Самооцінка» містить шкали почуття невпевненості в собі та самокритичності. Фактор 4 «Соціальна компетентність» містить навички соціальної взаємодії та рівень конфліктності. Фактор 5 «Старанність» охоплює шкали, що дотичні до відповідальності та старанності. У зв'язку з цим, психологічний імунітет до кібербулінгу можна розглядати як багатфакторну систему, що базується на поєднанні кількох ключових особистісних ресурсах. Емоційна стійкість – здатність ефективно долати стресові ситуації, не піддаватися страху соціальної оцінки. Саморегуляція – здатність контролювати свої емоції, адекватно реагувати на провокації, знижувати інтенсивність негативних переживань. Позитивна самооцінка – відчуття власної цінності, прийняття себе та впевненість в своїх силах, це дозволить дитині бути стійкою до негативних коментарів та критики. Соціальна компетентність – містить навички конструктивної взаємодії, здатність довіряти дорослим та вміння просити допомогу, особливо в ситуаціях з якими молодший школяр не може впоратися по віку. Відповідальність – здатність дотримуватися соціальних норм, використовувати правила онлайн комунікації, що може зберегти дитину від небезпечних кроків. Усі ці фактори виконують захисну функцію, сприяють зниженню вразливості до агресії в інтернеті та забезпечують психологічне благополуччя дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: психологічний імунітет, кібербулінг, молодший шкільний вік, психологічне благополуччя, багатфакторна модель, психічне здоров'я.

Olena Ratinska,

Lecturer

The National University of Ostroh Academy

ORCID-ID: <https://orcid.org/0000-0002-3005-3328>

FACTOR MODEL OF PSYCHOLOGICAL IMMUNITY TO CYBERBULLYING IN YOUNGER SCHOOL-AGE CHILDREN

The article is dedicated to the analysis of a multifactor empirical model of the development of psychological immunity to cyberbullying among younger school-age children. The empirical model was constructed based on data obtained from a survey of 238 younger school-age children from schools across Ukraine. The empirical toolkit included: Phillips diagnosis method of school anxiety; R. Cattell's test (children's version, adapted by E. M. Aleksandrovska); the "Emin" emotional intelligence questionnaire in the Ukrainian adaptation by O. Veritova; a modified version of A. V. Karpov's method for diagnosing the level of reflexivity development for younger school-age children, adapted by M. V. Maksymov; and the "House-Tree-Person" test by R. Belyauskaite. Thirty-two scales related to the theoretical model of psychological immunity were selected. The research findings established that the empirical model is five-factorial and demonstrates a high level of structural validity, with a cumulative informativeness accounting for 72% of the variance. Factor 1: "Emotional Resilience" encompasses scales of general anxiety, experiences of social stress, and fears in social situations. Factor 2: "Self-Regulation" includes scales related to the ability to regulate one's own emotions and maintain self-control. Factor 3: "Self-Esteem" covers scales reflecting feelings of insecurity and self-criticism. Factor 4: "Social Competence" comprises social interaction skills and the level of conflict-proneness. Factor 5: "Diligence" involves scales associated with responsibility and conscientiousness. In this context, psychological immunity to cyberbullying can be regarded as a multifactorial system

based on a combination of several key personal resources. Emotional resilience is the ability to effectively cope with stressful situations and resist fear of social evaluation. Self-regulation refers to the ability to control one's emotions, respond appropriately to provocations, and reduce the intensity of negative experiences. Positive self-esteem involves a sense of self-worth, self-acceptance, and confidence in one's abilities, enabling the child to remain resilient against negative comments and criticism. Social competence includes constructive interaction skills, the ability to trust adults, and the capacity to seek help—particularly in situations beyond the age-appropriate coping abilities of a young child. Responsibility signifies the ability to adhere to social norms and apply rules of online communication, which may help prevent risky behavior. All these factors serve a protective function, contribute to reducing vulnerability to online aggression, and ensure the psychological well-being of younger school-age children.

Keywords: *psychological immunity, cyberbullying, younger school-age children, psychological well-being, multifactorial model, mental health.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження шляхів формування психологічного імунітету молодших школярів до кібербулінгу зростає. Онлайн навчання під час COVID-19 та складнощі, які є наслідками повномасштабного вторгнення росії в Україну, зокрема, дистанційне навчання, переїзд, підтримка онлайн-зв'язків з друзями та пошук спільнот однодумців у зв'язку з нестачею реального спілкування, втеча в кіберпростір від тривоги, злості, відчаю перебування в реальному середовищі тощо, стали причинами “занурення” дітей та підлітків у цифрове середовище. У зв'язку з цим, зростає потреба у дослідженнях чинників формування відповідних психологічних ресурсів дітей для безпечної взаємодії у кіберпросторі, в тому числі, навичок протистояння кібербулінгу. Згідно з результатами опитування українських підлітків у 2022/2023 роках, здійсненого Unicef в межах міжнародного проєкту ВООЗ “Health behaviour schoolage children” (HBSC) (Київ, 2024) [1] майже 49% підлітків були свідками кіберзнущань щонайменше один раз упродовж останніх шести місяців, а 22% – підтвердили, що зазнали образ та приниження онлайн протягом останніх кількох місяців. Ці та інші результати свідчать про важливість пошуків шляхів формування психологічного імунітету до кібербулінгу ще у молодшому шкільному віці.

Аналіз досліджень з проблеми. Проблема впливу кібербулінгу на психологічне здоров'я є предметом наукового інтересу як у зарубіжних (Kowalski R.M., Olweus D., Limber S.P., Hinduja S., Patchin J.W., Willard B, Chicote-Beato P.A. M., González-Villora S., Bodoque-Osma A.R., Olivás R.N, Larranaga E, Ortega-Ruiz R, Zych I, Del Rey R та інші), так і українських науковців (Найдонова Л.А, Баришполец О., Миронюк Т.В., Міхеєва О.Ю., Дайнека Н.М, Кулик Є. В., Лапа О.В. та інші). Кібербулінг та його форми – зокрема флеймінг, кіберхарасмент, наклеп (тролінг), самозванство, аутинг, остракізм, хейтинг, сталкінг тощо – зазвичай, розглядаються науковцями як навмисне та повторюване завдання шкоди за допомогою електронних засобів [15]. У своїх дослідженнях віктимізації кібербулінгу Dignan J (2005) доводить, що наслідки кібербулінгу можуть бути значно серйознішими, ніж наслідки традиційного булінгу, оскільки він супроводжується численними змінами, невизначеністю та непередбачуваними обставинами [10]. А тому, актуальність розвитку психологічного імунітету дітей до кібербулінгу є очевидною. Варто зазначити, що першопочатково завдання психологічного імунітету, термін який запровадила С. Кобаса у 1997 році [12], полягало в наданні допомоги у подоланні стресу. У зв'язку з цим, інтегрована багатовимірна структура психологічного імунітету, розроблена Olah A. [19], охопила адаптивні ресурси та ресурси стійкості. Ця модель дає поштовх до розробки сучасних моделей психологічного імунітету, зокрема для українських військових та членів їхніх родин (Матласевич О. [6]), українських емігрантів (Гандзілевська Г. [3]) та ін. У полі наукового інтересу перебуває також психологічний імунітет у дітей та підлітків. Gupta T. та Nebhinani N. досліджують формування психологічного імунітету у дітей та підлітків [12], а Elsayed G., et al. – вплив травматичних подій на психологічний імунітет дітей середньої школи та їхні супутні невротичні симптоми [11].

Водночас структура психологічного імунітету до кібербулінгу в молодшому шкільному віці залишається малодослідженою. У зв'язку з цим, **мету дослідження** ми спрямовуємо на вивчення архітекτονіки психологічного імунітету до кібербулінгу у молодших школярів методом факторного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз психологічної літератури дає підстави виокремити основні емпіричні показники сформованості психологічного імунітету до кібербулінгу у молодших школярів. Згідно з результатами досліджень Zhou (2017), Navarro (2015) [18] висока самооцінка, заснована на вірі у власні сили, сприяє протидії кібербулінгу, тоді як відсутність близькості з друзями та соціальної підтримки зменшує стійкість дитини до кіберзагроз. Підтверджують цю думку й праці Wang et al. [9], де наголошується, що самооцінка сприяє розвитку адаптивних копінг-стратегій. Варто відзначити й роль емоційного усвідомлення та регуляції емоцій в уникненні конфліктних ситуацій та негативних подій, що є важливим для запобігання кібербулінгу (Rey, 2020, Ortega-Ruiz et al., 2015) [20], а також роль навичок контролю за інтелектуальною діяльністю та планування пізнавальних стратегій, що, своєю чергою, посилює здатність керувати думками та емоціями (Т. Захарчук (2019)). Досить важливими у процесі протидії кібербулінгу є й розвинені соціальні навички, адже діти, які мають розвинені комунікативні здібності, краще налагоджують стосунки, що зменшує ймовірність їхньої ізоляції та, відповідно, підвищену

вразливість до кібербулінгу (Zych, 2017). Соціальні навички, згідно з працями Ortega-Ryiz (2019), сприяють створенню підтримувального середовища як у школі, так і вдома, що є важливим для формування психологічного імунітету до кібербулінгу. Адже взаємодія через довіру та розуміння з однолітками й батьками допомагає дітям ефективно реагувати на загрози в цифровому середовищі (Larranaga E. et al.) [16]. Діти, які менше бояться негативної оцінки з боку однолітків, рідше стають мішенню для зловмисників, оскільки не демонструють уразливості, яка може спровокувати напад (Ciumetti (2022)). А тому, низький рівень соціальної тривожності, який сприяє впевненості у спілкуванні (Larranaga E. et al. ; Travis (2022)), [16] є ще одним важливим чинником стійкості до кібербулінгу молодших школярів.

Спираючись на ці та інші дослідження, основними емпіричними показниками сформованості психологічного імунітету до кібербулінгу в молодших школярів вважаємо: високий рівень інтелекту, емоційної регуляції, самооцінки, рефлексивності та стійкості, а також уміння чинити опір стресу, справлятися з тривожністю, дотримання нормативної поведінки та використання ефективних копінг-стратегій. Відповідно, діагностичний інструментарій містив: методику діагностики рівня шкільної тривожності Філіпса; тест Р. Кеттелла (дитячий варіант, адаптований Е. М. Александровською); опитувальник емоційного інтелекту «Емін» в українській адаптації О.Верітової [2]; модифіковану методику діагностики рівня розвитку рефлексивності А.В. Карпова для дітей молодшого шкільного віку, в адаптації Максимова М.В.; тест «Дім-Дерево-Людина» за Р. Беляускяйте. Для з'ясування структури психологічного імунітету до кібербулінгу молодших школярів було обрано метод факторного аналізу. Для витягування факторів з матриці інтеркореляцій було застосовано метод головних компонентів (Extraction Method: Principal Component Analysis) з подальшим ортогональним обертанням (ротацією) за методом варімакс (Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization). Математична та статистична обробка даних відбувалася за допомогою програмного забезпечення IBM SPSS Statistics v27.

Емпірична вибірка нашого дослідження становила 238 респондентів ЗЗСО різних регіонів України: учнів третього (n=101) та четвертого (n=137) класів, середній вік учасників дослідження – M=8,8 (дівчат n=122, хлопців n=116)).

У результаті факторного аналізу було виділено п'ять факторів емпіричної багатофакторної моделі психологічного імунітету до кібербулінгу, які пояснюють 72,02% дисперсії інформації показників вихідної кореляційної матриці., а саме: Фактор 1 (32,22%), Фактор 2 (23,62%), Фактор 3 (7,14%), Фактор 4 (5,51%), Фактор 5(4,45%). Факторна модель біполярна, має від'ємний і додатний полюси з розташованими на них показниками. Значення КМО 0,895 (вище 0,8) означає, що наша модель має високу адекватність. Значення тесту сферичності Бартлетта Sig 0,000, що є суттєво меншим за 0,05, а отже, підтверджує його високу статистичну значущість.

Виокремлені фактори відображають внутрішню організацію психологічного імунітету дітей молодшого шкільного віку до кібербулінгу, а також наявність адаптивного або дезадаптивного ресурсу, який сприяє або, навпаки, ускладнює опір інформаційно-психологічному навантаженню, зокрема проявам кібербулінгу (таблиця 1).

Перший фактор об'єднав 11 змінних, пов'язаних переважно із емоційною та соціальною сферою дитини, які відображають якість взаємодії з дорослими. Варто зауважити, що в молодшому шкільному віці схвалення з боку значущого дорослого є важливим для формування почуття безпеки дитини. Згідно з дослідженнями Г. Гуда (2021) [4], напруження у взаємодії з вчителем може бути джерелом підвищеної тривожності в цьому віці. Своєю чергою, тривожність суттєво знижує ефективність пізнавальної діяльності (О. Казаннікова (2008)) [5]. З таблиці видно, що найбільші факторні навантаження мають показники, які відображають переживання тривоги та визначають стиль емоційного реагування. Тому, слідом за Olah A. [19], визначаємо цей фактор як "Емоційна стійкість". Високий рівень даного фактору містить у собі ресурси ефективної адаптації дітей до соціального середовища, які забезпечують здатність зберігати внутрішню рівновагу, знижують рівень тривожності й страхів, залежність від зовнішньої оцінки, а також сприяють емоційній врівноваженості, рішучості та сміливості.

Другий фактор об'єднав 8 змінних, які стосуються контролю, управління та регуляції емоційної поведінки, а також самоусвідомлення, що дозволяє визначити цей фактор як "Саморегуляцію". Високі показники цих змінних свідчать про високий рівень емоційного інтелекту, здатність дитини розуміти власні емоційні стани та емоції інших людей, ефективно керувати ними відповідно до соціальних обставин, а також володіти високим рівнем емоційної чутливості та регуляції емоцій. Окрім того, у цьому факторі варто виділити й роль рефлексивності, яка дозволяє дитині осмислювати власні вчинки, оцінювати їх з точки зору цілей та результатів, а також порівнювати свої дії з діями інших людей. Високий рівень рефлексивності пов'язаний із розвитком саморегуляції молодшого школяра, що, згідно з дослідженнями Н. Пеньковської [8], сприяє зниженню конфліктності дитини у взаємодії з однолітками та дорослими. Діти з високими показниками цього ресурсу здатні усвідомлювати власні переживання, регулювати реакції відповідно до ситуації, аналізувати та моделювати свою поведінку, усвідомлювати внутрішні стани через механізм рефлексії та, відповідно, знижувати конфліктність у міжособистісних стосунках.

Таблиця 1

Факторні навантаження для досліджуваної групи дітей молодшого шкільного віку

Умовна назва чинника	Шкали	Факторне навантаження
Фактор 1 Емоційна стійкість	Загальний рівень тривоги	,929
	Безтурботний – тривожний	,865
	Тривожність	,758
	Боязкий – рішучий	-,729
	Проблеми і страхи у відносинах з вчителями	,723
	Переживання соціального стресу	,713
	Низька фізіологічна опірність стресу	,643
	Страх не відповідати очікуванням оточуючих	,625
	Розсудливий – ризиковий	-,622
	Низький інтелект – Високий інтелект	-,598
	Незахищеність	,595
Фактор 2 Саморегуляція	Управління своїми емоціями	,921
	Рефлексивність	,905
	Контроль експресії	,899
	Низький самоконтроль – високий самоконтроль	,862
	Розуміння своїх емоцій	,690
	Неквапливий – реактивний	-,626
	Розуміння чужих емоцій	,613
	Управління чужими емоціями	,452
Фактор 3 Самооцінка	Невпевненість – впевненість	-,828
	Почуття неповноцінності	,810
	Слухняний – домінуючий	-,719
	Страх самовираження	,704
	Замкнутість – відкритість	-,562
	Недовіра	,550
Фактор 4 Соціальна компетентність	Конфліктність	,826
	Ворожість	,820
	Розслаблений – напружений	,714
	Труднощі в спілкуванні	,593
	Покладається на себе – залежить від інших	-,581
Фактор 5 Старанність	Страх ситуації перевірки знань	,772
	Не добросовісний – добросовісний	,737

Третій фактор містив шкали, які стосуються самосприйняття та самовідношення. Варто зазначити, що найбільше навантаження мають шкали, які дотичні до показника впевненості у собі. Це дозволяє визначити цей фактор як "Самооцінка". Згідно до теоретичного аналізу психологічної літератури та власного практичного психологічного досвіду, високий рівень впевненості у собі у дитини супроводжується її емоційною стабільністю. Такі діти ініціативні, готові до відкритої комунікації, краще соціально адаптуються та рідше демонструють ознаки вразливості до образ або зовнішніх оцінок, адже мають розвинене відчуття внутрішньої цінності. У загрозових ситуаціях вони не втрачають почуття самоповаги та мало піддаються зовнішнім маніпуляціям, що може сприяти їхній стійкості до таких форм кібербулінгу, як аутинг, виманювання інформації, залякування, сталкінг.

Четвертий фактор об'єднав 5 змінних, що визначають стиль соціальної взаємодії. Цей фактор отримав назву "Соціальна компетентність" та відображає соціальну зрілість дитини. Він містить компоненти, які демонструють відсутність агресивних і деструктивних реакцій, емоційну розслабленість, легкість у встановленні контактів, самостійність і незалежність у міжособистісній взаємодії. Високі показники його складових свідчать про доброзичливість молодших школярів, відсутність агресивних тенденцій, здатність до неконфліктної взаємодії, ініціативність і автономність у спілкуванні з однолітками та дорослими. Водночас, показники конфліктності та ворожості свідчать про схильність до агресивного реагування, низький рівень здатності до компромісу та імпульсивність у поведінці, що, у свою

чергу, може ускладнювати здатність дитини справлятися з кіберзагрозами, а інколи, і провокувати їх, зокрема флеймінг. А тому зниження рівня цих складових та оптимізація конструктивних сприятимуть психологічному комфорту молодших школярів. Важливо наголосити, що шкала “Напруженість – розслабленість”, яка демонструє вміння розслабитися та мати відкрити й гнучку комунікативну поведінку, узгоджується з фактором “Труднощі в спілкуванні”, що сприяє розвитку соціальної зрілості, так само як і шкала “Покладається на себе – залежить від інших”. Усі ці складові є важливими у формуванні психологічної стійкості. Водночас діти молодшого шкільного віку, в переважній більшості, є ще залежними від дорослих, а тому важливо їх вчити просити допомоги при потраплянні в ситуацію кібербулінгу. Цей фактор психологічного імунітету до кібербулінгу у молодших школярів сприяє розвитку ефективної комунікації, формуванню стратегій запобігання конфліктам, налагодженню контактів з підтримуючим середовищем, та вмінню просити допомоги як у дітей, так і у дорослих.

П'ятий фактор об'єднує дві шкали: “Страх ситуації перевірки знань” та “Недобросовісний – добросовісний”. Цей фактор пов'язаний із високим рівнем відповідальності, дотриманням соціальних норм і дисципліни, а тому отримав назву “Старанність”. Водночас, згідно з дослідженнями Меленчук Н., Коломійчук Є. [6] надмірна добросовісність може бути джерелом тривоги, тому що прагнення зробити все ідеально нерідко поєднується зі страхом помилки. Дитина боїться помилитися, а тому надмірно реагує на будь-яку соціальну оцінку або критику, і, як наслідок, буде більш вразливою до емоційних наслідків кібербулінгу. Для таких дітей хейтинг, остракізм, наклеп, які несуть в собі осуд, знецінення, відторгнення в онлайн-середовищі, можуть стати причиною емоційного стресу. Адже критика в їхньому сприйнятті несе загрозу для їхнього внутрішнього «Я».

Висновки. Отже, у результаті факторного аналізу була сформована емпірична п'ятифакторна модель психологічного імунітету до кібербулінгу у дітей молодшого шкільного віку, що містить такі фактори, як “Емоційна стійкість”, “Саморегуляція”, “Самооцінка”, “Соціальна компетентність” та “Старанність”. Кожен з цих факторів демонструє окремий ресурс для захисту від соціального тиску, зокрема від різних видів кібербулінгу. Емпірична модель інтегрує емоційно-вольові, когнітивні, особистісні, соціально-регулятивні та ціннісно-регулятивні компоненти, що свідчить про багатовимірність психологічного імунітету.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці тренінгової програми розвитку психологічного імунітету молодших школярів до кібербулінгу з урахуванням описаної вище емпіричної п'ятифакторної моделі.

Список використаної літератури:

1. Аналітичний звіт, за результатами опитування українських підлітків у 2022/2023 роках «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» в межах міжнародного проєкту BOO3 “Health behaviour schoolage children” (HBSC), Київ 2024 URL: https://www.unicef.org/ukraine/en/media/51006/file/Health%20Behaviour%20in%20School-Aged%20Children%20study_Ua%201.pdf
2. Верітова О. С. Розвиток емоційного інтелекту майбутніх педагогів вищої школи в процесі магістерської підготовки : дис. канд. пед. наук / Класич. приват. у-т. Запоріжжя, 2019. С. 227-229
3. Гандзілевська Г. Життєві сценарії українських емігрантів (психолого-акмеологічний дискурс): монографія. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2018. С. 124
4. Гуд Г. Психологічні особливості негативних переживань у молодших школярів: дисер. канд. психол. наук: 19.00.07. Інс-т пед. освіти і освіти дорослих ун-т ім. І. Я. Язюна. Київ, 2021. С. 125
5. Казаннікова О. В. Особливості проявів тривожності в молодших школярів / О. В. Казаннікова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. – 2014. – Вип. 1(1). – С. 176-180
6. Матласевич О., Герасімов Ф. Особливості психологічного імунітету українських комбатантів та членів їхніх родин: теоретичні аспекти. Збірник наукових праць РДГУ Психологія: реальність і перспективи. 2024. Випуск 22. С. 50–59.
7. Меленчук Н., Коломійчук Є. Прояви перфекціонізму у осіб з різним рівнем тривожності. Сучасна психологія: проблеми та перспективи, Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2022 С.86
8. Пеньковська, Наталія. "Розвиток здатності до самоаналізу у процесі особистісного становлення молодшого школяра." Психологія і суспільство 1 (23), 2006. С. 113-120.
9. Chicote-Beato M., González-Villora S., Bodoque-Osma A.R., Olivas R.N Cyberbullying intervention and prevention programmes in primary education (6 to 12 years): A systematic review Aggression and Violent Behavior. 2024, 101938. URL: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2024.101938>
10. Dignan J. Understanding Victims and Restorative Justice, NY: Open University Press, McGraw-Hill Education, 2005, p. 23-27
11. Elsayed G., et al. Early Childhood Psycho-trauma and Psychological Immunity among Children with Nocturnal Enuresis. Egyptian Journal of Health Care. 2023, 14.1 p. 611-623
12. Gupta T., Nebhinani N. Building Psychological Immunity in Children and Adolescents. Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health. 2020, 16.2 p. 1-12.

13. Hinduja, S., Patchin, J. W. Cyberbullying: Identification, Prevention, and Response. 2010, p. 15, DOI: 10.1007/978-1-4419-7828-7
14. Kaur T., Som R. R. The Predictive Role of Resilience in Psychological Immunity: A Theoretical Review. *International Journal of Current Research and Review*. 2020, Vol. 12, no. 22. p. 139–143. URL: <https://doi.org/10.31782/ijcrr.2020.122231>
15. Kowalski RM, Giumetti GW, Schroeder AN, Lattanner MR. Bullying in the digital age: a critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychol Bull*. 2014, 140:1073–137. DOI: 10.1037/a0035618
16. Larranaga E, Yubero S, Ovejero A, Navarro R. Loneliness, parent-child communication and cyberbullying victimization among Spanish youths. *Comp Hum Behav*. 2016, 65:1–8. DOI: 10.1016/j.chb.2016.08.015
17. Ming-Li Hsieh, Shun-Yung Kevin Wang, Liquan Cao (2021) Understanding Cyberbullying Victimization from an Integrated Approach: Offline Preventive Attributes and Behavior Problems Do Matter, *Victims & Offenders*, 2021, 16:4, p. 610-630, DOI: 10.1080/15564886.2021.1881002
18. Navarro R., Ruiz-Oliva R., Larrañaga E. et al. The Impact of Cyberbullying and Social Bullying on Optimism, Global and School-Related Happiness and Life Satisfaction Among 10-12-year-old Schoolchildren. *Applied Research Quality Life*. 2015, 10 p. 15–36 DOI: <https://doi.org/10.1007/s11482-013-9292-0>
19. Oláh, A., Nagy, H., & Tóth, K. G. Life expectancy and psychological immune competence in different cultures. *Empirical Text and Culture Research*. 2010, 4, p. 102-108.
20. Ortega-Ruiz R, Zych I, Del Rey R. Systematic review of theoretical studies on bullying and cyberbullying: facts, knowledge, prevention, and intervention. *Aggress Violent Behav*. 2015, 23:1 p. 21. DOI: 10.1016/j.avb.2015.10.001
21. Rey L., Neto F., Extremera N. Cyberbullying victimization and somatic complaints: A prospective examination of cognitive emotion regulation strategies as mediators, *International Journal of Clinical and Health Psychology*, Volume 20, Issue 2, 2020, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2020.03.003>.

References:

1. Analitichnyi zvit, za rezultatamy opytuvannia ukrainskykh pidlitkiv u 2022/2023 rokakh «Zdorovia ta povedinkovi oriantatsii uchnivskoi molodi» v mezhakh mizhnarodnoho proiektu VOOZ “Health behaviour schoolage children” (HBSC), Kyiv 2024 URL: https://www.unicef.org/ukraine/en/media/51006/file/Health%20Behaviour%20in%20School-Aged%20Children%20study_Ua%201.pdf.pdf
2. Veritova O. S. Rozvytok emotsiinoho intelektu maibutnikh pedahohiv vyshchoi shkoly v protsesi mahisterskoi pidhotovky : dys. kand. ped. nauk / Klasych. pryvat. u-t. Zaporizhzhia, 2019. S. 227-229
3. Handzilevska H. Zhyttievi stsenarii ukrainskykh emigrantiv (psykholoho-akmeolohichni dyskurs): monohrafiia. Ostroh: Vyd-vo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», 2018. S. 124
4. Hud H. Psykholohichni osoblyvosti nehatyvnykh perezhuvan u molodshykh shkoliariv: dyser. kand. psykhol. nauk: 19.00.07. Ins-t ped. osvity i osvity doroslykh un– t im. I. Ya. Ziaziuna. Kyiv, 2021. S. 125
5. Kazannikova O. V. Osoblyvosti proiaviv tryvozhnosti v molodshykh shkoliariv / O. V. Kazannikova // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya : Psykholohichni nauky. – 2014. – Vyp. 1(1). – S. 176-180
6. Matlasevych O., Herasimov F. Osoblyvosti psykholohichnoho imunitetu ukrainskykh kombataniv ta chleniv yikhnikh rodyn: teoretychni aspekty. Zbirnyk naukovykh prats RDHU Psykholohiia: realnist i perspektyvy. 2024. Vypusk 22. S. 50–59.
7. Melenchuk N., Kolomiichuk Ye. Proiavy perfektsionizmu u osib z riznym rivnem tryvozhnosti. Suchasna psykholohiia: problemy ta perspektyvy, Izmail: RVV IDHU. 2022 S.86
8. Penkovska, Nataliia. "Rozvytok zdatsnosti do samoanalizu u protsesi osobystisnoho stanovlennia molodshoho shkoliara." *Psykholohiia i suspilstvo* 1 (23), 2006. S. 113-120.
9. Chicote-Beato M., González-Villora S., Bodoque-Osma A.R., Olivas R.N Cyberbullying intervention and prevention programmes in primary education (6 to 12 years): A systematic review *Aggression and Violent Behavior*. 2024, 101938. URL: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2024.101938>
10. Dignan J. Understanding Victims and Restorative Justice, NY: Open University Press, McGraw-Hill Education, 2005, p. 23-27
11. Elsayed G., et al. Early Childhood Psycho-trauma and Psychological Immunity among Children with Nocturnal Enuresis. *Egyptian Journal of Health Care*. 2023, 14.1 p. 611-623
12. Gupta T., Nebhinani N. Building Psychological Immunity in Children and Adolescents. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*. 2020, 16.2 p. 1-12.
13. Hinduja, S., Patchin, J. W. Cyberbullying: Identification, Prevention, and Response. 2010, p. 15, DOI: 10.1007/978-1-4419-7828-7
14. Kaur T., Som R. R. The Predictive Role of Resilience in Psychological Immunity: A Theoretical Review. *International Journal of Current Research and Review*. 2020, Vol. 12, no. 22. r. 139–143. URL: <https://doi.org/10.31782/ijcrr.2020.122231>
15. Kowalski RM, Giumetti GW, Schroeder AN, Lattanner MR. Bullying in the digital age: a critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychol Bull*. 2014, 140:1073–137. DOI: 10.1037/a0035618
16. Larranaga E, Yubero S, Ovejero A, Navarro R. Loneliness, parent-child communication and cyberbullying victimization among Spanish youths. *Comp Hum Behav*. 2016, 65:1–8. DOI: 10.1016/j.chb.2016.08.015
17. Ming-Li Hsieh, Shun-Yung Kevin Wang, Liquan Cao (2021) Understanding Cyberbullying Victimization from an Integrated Approach: Offline Preventive Attributes and Behavior Problems Do Matter, *Victims & Offenders*, 2021, 16:4, r. 610-630, DOI: 10.1080/15564886.2021.1881002

18. Navarro R., Ruiz-Oliva R., Larrañaga E. et al. The Impact of Cyberbullying and Social Bullying on Optimism, Global and School-Related Happiness and Life Satisfaction Among 10-12-year-old Schoolchildren. *Applied Research Quality Life*. 2015, 10 r. 15–36 DOI: <https://doi.org/10.1007/s11482-013-9292-0>
19. Oláh, A., Nagy, H., & Tóth, K. G. Life expectancy and psychological immune competence in different cultures. *Empirical Text and Culture Research*. 2010, 4, r. 102-108.
20. Ortega-Ruiz R, Zych I, Del Rey R. Systematic review of theoretical studies on bullying and cyberbullying: facts, knowledge, prevention, and intervention. *Aggress Violent Behav*. 2015, 23:1 r. 21. DOI: 10.1016/j.avb.2015.10.001
21. Rey L., Neto F., Extremera N. Cyberbullying victimization and somatic complaints: A prospective examination of cognitive emotion regulation strategies as mediators, *International Journal of Clinical and Health Psychology*, Volume 20, Issue 2, 2020, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2020.03.003>.